

БАРКАМОЛ ШАХС ТАРБИЯСИДА АЛИШЕР НАВОИЙ МАЪНАВИЙ МЕРОСИДАН ФОЙДАЛАНИШ

ЖВХТХҚТМОИ “Ижтимоий-иқтисодий фанлар”
кафедраси ўқитувчилари П.Бердибеков, М.Шокирова

Бугунги глобаллашув шароитида ва турли мафкуравий таҳдидлар кучайган бир даврда Миллий маънавиятимизни ва маънавий ўзлигимизни таҳдидлардан ҳимоя қилиш учун миллий истиқлол ғоясидан самаралироқ ва кучлироқ восита йўқ. Шу масалада миллий истиқлол ғоясининг жуда муҳим функцияси, яъни миллий ва маънавий ўзликни ҳимоялаш каби муҳим функцияси намоён бўлади. Миллий истиқлол ғояси ана шу функцияни бажариши учун эса ёшлар ва аҳоли онгида фақат билим, тасаввур сифатида эмас, ишонч ва эътиқод сифатида шаклланиши лозим.

Миллий истиқлол ғоясининг шакллантирилиши ва унинг ўқувчилар, талабалар, кенг аҳоли томонидан ўрганишга киришилиши мамлакатимиз маънавий тараққиётида алоҳида босқични ташкил қилади. Аслида миллий истиқлол ғоясининг негизлари чуқур. У халқимизнинг миллий маданий меросидан, эзгу ғояларидан озиқланади. Мустақиллик қўлга киритилгандан буён ўтган давр ичида маънавият соҳасида улкан назарий, маърифий ва амалий ишлар бажарилди. Маънавият ва маърифат кенгашлари тузилди, юзлаб мақола ва рисоалар нашр этилди, тадқиқотлар ўтказилди, таълим тўғрисида миллий дастур қабул қилинди. Бир сўз билан айтганда, миллий истиқлол ғоясини кенг тарғиб қилиш, Ўзбекистонда маънавиятни юксалтириш, халқни маънавиятли қилиш давлат сиёсати даражасига кўтарилган. Миллий ғоя халқни ягона йўлда жипслаштирувчи куч бўлса, маънавият инсон виждонини уйғотадиган кучдир. Маънавиятнинг жамият ҳаётидаги ўрни ҳақида Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов: “Маънавият – инсоннинг, халқнинг, жамиятнинг, давлатнинг куч-қудратидир. У йўқ жойда ҳеч қачон бахт-саодат бўлмайди”,- деган эди. Халқ маънавиятини шакллантирмасдан туриб уни бир эзгу мақсад йўлида

бирлаштириш мушкул. Юртбошимиз И.А.Каримовнинг “Юксак маънавият-енгилмас куч” асарида маънавиятни шакллантирувчи асосий мезонлар келтирилган бўлиб, улардан бири аждодларимизнинг маънавий меросидир. Ёшларда ватанга, илмга бўлган муҳаббатни тарбиялашда, баркамол шахс қилиб тарбиялашда хазрат Мир Алишер Навоий маънавий меросининг ўрни беқиёсдир. Алишер Навоий ўзининг бадий асарларида баркамол инсон образларини яратиб, унга етишиш йўллари тўғрисида фикрларини ифодалаган бўлса, маърифий асарларида эса бундай инсонни шакллантиришнинг мазмуни, тамойиллари, усул ва услубларини баён этади.

Алишер Навоий ҳар бир инсон ақлли, ахлоқли, билимдон, оқил, доно, софдил, саховатли, сабр-қаноатли, адолатли, мурувватли, камтар, мард ва жасур бўлмоғи лозим, дсб билган.

Бугунги кунда халқимиз орасида бориға қаноат қилмаслик, шукрона қилмаслик натижасида турли, тезроқ бойлик орттириш линжида турли қинғир йўлларға қираётган ёки бошқа давлатларға кетиб қулға айланаётгани ҳеч қимға сир эмас. Алишер Навоий ўзининг “Маҳбуб ул-қулуб” асарида қаноатни ижобий ҳислат эканлиги ҳақида шундай ёзади:

“Қаноат бир қўрғонки, унга қирсанг нафсинг ғалвасидан қутиласан, қаноат бир чўққики унга чиқсанг дўст душманға муҳтожликдан ҳалос бўласан, қаноат хокисорликдирки натижаси юксаклик, қаноат экиндив уруғи бойлик, қаноат дарахтдив-меваси ҳурмат, муҳтожсизлик, қаноат майдир-аччиқ, лекин нашъаси шодлантирувчи, у йўлдив қаттиқ лекин манзили севинчдив”¹.

Шунингдек, инсондаги нафс ва унинг балоси ҳақида, нафсинг инсон бошиға турли қулфатлар солишиға, нафақат ўзининг балки малакат таназзулиға ҳам сабабчи бўлишиға доир шундай ёзган эди:

То ҳирсу ҳавас хирмани барбод ўлмас,
То нафсу ҳаво қасри барафтод ўлмас,
То зулму ситам жонға бедод ўлмас,

¹ Алишер Навоий “Маҳбуб ул-қулуб”, Т.: “Ғофур Ғулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти”, 1983, 456.

Эл шод ўлмас, мамлакат обод ўлмас²

Инсонлардаги энг қадрли фазилатлардан бири садоқат ва вафо тўғрисида Алишер Навоий шундай ёзган эди:

Одам-дунёларга тенг шараф эгасидир. Ит эса жирканч махлуқдир Аммо яхшиликни билмайдиган бевафо одам-яхшиликни унутмайдиган, вафодор итдан пастдир³.

Бугунги кунда республика таълим тарбия тизимининг долзарб вазибаларидан бири баркамол шахсни тарбиялаб етиштиришдир. Баркамол инсон бу-аввало жамият манфаатини ўз шахсий манфаати билан уйғун кўрувчи, халқ дардини ўз дарди деб билгувчи инсондир.

Инсон ўзлигини англашини ижтимоий муносабатлар асосида кўришни орзу қилган ҳазрат Алишер Навоий буни аниқ қилиб шундай ифода этган эди:

“Одами эрсанг демагил одами -

Ониким йўқ халқ ғамидин ғами”.

Маълумки, хар бир инсон ўзлигини англаш орқали ўз миллатини англаш томон ривожланиб боради, чунки миллий ўз-ўзини англаш – кишиларни ҳаракатга келтирувчи ички маънавий – руҳий салоҳият ҳисобланади. Бу салоҳият халқаро даражадаги ўзликни англашга, ўз миллатини, ўз маданиятини ва қадриятларни сақлаб қолишга, уларни замон цивилизациясининг ажралмас қисмига айлантиришга интилишини кучайтиради. Республикамиз Президенти Ислам Каримов ўзининг “Юксак маънавият-енгилмас куч” асарида “Бугунги шиддатли даврда чинакам маънавиятли ва маърифатли одамгина ... ўз миллий қадриятларини, миллий ўзлигини англаши, эркин ва озод жамиятда яшаш, мустақил давлатимизнинг жаҳон ҳамжамиятида ўзига муносиб ўрин эгаллаши учун фидойилик билан

² Alisher Navoiy. Hikmatlar. T., O'zbekiston. 2011, -B.345

³ Алишер Навоий “Маҳбуб ул-қулуб”, Т.: “Ғофур Ғулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти”, 1983, 86 б.

кураша олиши мумкин” деб таъкидлайди. Хулоса ўрнида шуни айтиш мумкинки, фарзандларимизни ҳақиқий комил инсон қилиб тарбиялашда, аجدодлар ўғитини улар онгига сингдириб борсак мақсадга мувофиқ бўлар эди.